

**CRNA GORA
AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE
KOMUNIKACIJE I POŠTANSKU
DJELATNOST**

**RAČUNOVODSTVENO ODVAJANJE I
TROŠKOVNO RAČUNOVODSTVO**

Memo 2

Odgovori na prvi set pitanja Telenora – Maj 2011.

Tabela u nastavku daje pregled odgovora na prvi set pitanja Operatora:

Redni broj	Pitanje Operatora	Odgovor Agencije
1	<p>Po našem mišljenju reviziju bi trebalo da rade stručne službe agencije, a nikako da operateri snose troškove iste. Svi operateri već imaju angažovanu internu i eksternu reviziju poslovanja, tako da je ovo izlaganje novim troškovima, ne računajući sve troškove vezano za paralelno knjigovodstvo. (Poglavlje 3.2.2.1)</p>	<p>Odabir revizora i proces regulatorne revizije</p> <p>Agencija smatra da bi sprovođenje revizije regulatornih finansijskih izvještaja i troškovnog modela od strane stručnih službi Agencije rezultiralo sljedećim:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Smanjenim nivoom transparentnosti cjelokupnog procesa revizije i nezavisnosti Agencije pri sprovođenju regulatornih aktivnosti. • Povećanim nivoom operativne opterećenosti resursa Agencije uslijed sprovođenja revizije nad svim SMP operatorima (trenutno tri) i prilagođenja pristupa revizije specifičnoj infrastrukturi i poslovnim modelima pojedinog SMP operatora. • Efikasnost procesa revizije bila bi umanjena uslijed povećanog vremena i resursa potrebnih za upoznavanje poslovanja i procesa izvještavanja svakog pojedinog operatera. S nižim nivoom efikasnosti povećao bi se konačni trošak revizije za SMP operatore s obzirom da su najveći izvor finansiranja Agencije upravo operateri. <p>Druga predložena mogućnost pri odabiru i sprovođenju revizije je da Agencija bira nezavisnog, eksternog revizora. U tom slučaju, Agencija bi birala jednog revizora za sve SMP operatore koje je potrebno revidirati (trenutno tri), što uveliko povećava mogućnost da odabrani revizor neće biti detaljno upoznat sa strukturom poslovanja operatora (npr. kako je upoznat postojeći statutori revizor svakog SMP operatora), što, u konačnom, povećava obim posla koje odabrani revizor mora sprovesti, smanjuje efikasnost cjelokupne revizije i povećava konačni trošak revizije.</p> <p>Temeljem svega gore navedenog, Agencija smatra da je najpovoljnije i najefikasnije rješenje da Operator bira nezavisnog revizora regulatornih izvještaja te da pojedini SMP operateri direktno snose troškove iste. Agencija zadržava pravo da ne odobri revizora kojeg je SMP operator predložio (prema kriteriju nezavisnosti, kompetencija revizorskog tima, nedostatka ovlaštenja za pružanje usluga revizije regulatornih izvještaja, neadekvatnosti predloženog raspona aktivnosti revizije ili</p>

Redni broj	Pitanje Operatora	Odgovor Agencije
		<p>potencijalnog sukoba interesa odabranog revizora). Odluku o eventualnom neprihvatanju revizora Agencija će detaljno obrazložiti SMP operatoru.</p> <p>SMP operator je dužan 60 dana prije početka revizije regulatornog izvještavanja dostaviti Agenciji nacrt ugovora s revizorom u kojem moraju biti navedeni nacrt aktivnosti revizije, obim revizije i tim koji će sprovoditi reviziju, kao i primjeren dokaz da odabrani revizor nije u sukobu interesa.</p> <p>Paralelno knjigovodstvo</p> <p>Agencija ne zahtjeva od SMP operatora da vodi paralelno knjigovodstvo već da svoje poslovanje evidentira kroz jedan jedinstven sistem unutar kojeg se knjiži redovno poslovanje. Za potrebe regulatornog izvještavanja, potrebno je iz toga jedinstvenog sistema preuzeti podatke i alocirati ih na pojedine usluge, segmente ili tržišta, koristeći dodatni izvještajni sastav ili alat. Prilikom istorijskog troškovnog računovodstva (HCA) sprovodi se samo alokacija podataka iz osnovnog sistema dok će se kod tekućeg troškovnog računovodstva (CCA) prije same alokacije sprovoditi i revalorizacija podataka na tekuću osnovicu.</p> <p>U slučaju kada bi operator koristio paralelne sisteme za redovno poslovanje i regulatorno izvještavanje, uveliko bi se otežala mogućnost uparivanja podataka iz statutih izvještaja s onima iz regulatornih izvještaja tj. potvrde da su obje skupine izvještaja bazirane na istim ulaznim podacima.</p>
2	<p>Da li Telenor, imajući u vidu činjenicu da ima samo mobilnu telefoniju, treba da dostavlja u toku ove godine izveštaje agenciji i ako treba, koje? Ukoliko ne treba, da li je precizirano kada treba da počnemo sa izveštavanjem?</p>	<p>Regulacija mobilnih tržišta</p> <p>Proces za regulaciju tržišta broj sedam (7) „Terminacija poziva u mobilnim mrežama“ Agencija još nije definisala i sprovela, nego očekuje se ista metodologija pristupa regulatornim zahtjevima, kao i za tržišta fiksnih usluga.</p>

Redni broj	Pitanje Operatora	Odgovor Agencije
		<p>Univerzalne usluge (USO)</p> <p>Prema Zakonu o telekomunikacijama, članak 57, zahtjeva se obračun neto troška pružanja univerzalnih usluga koji treba biti utemeljen na razdvojenim troškovima. Agencija za univerzalne usluge očekuje da se po istim konceptima kao i za ostale usluge (inicijalno prema HCA metodi) dostavljaju izvještaji kako bi se mogao odrediti jedinični trošak takve usluge. Prihodi tj. cijene USO usluga i dalje će se nastaviti obračunavati prema postojećem modelu i nije ih potrebno dodatno izvještavati.</p>
3	<p>Molimo vas da konkretizujete pojmove i da nam date par primera – šta podrazumevate pod:</p> <ul style="list-style-type: none"> • segment (da li je to naša maloprodaja, lokacija sa opremom, paket za korisnike ili nešto drugo) • aktivnost 	<p>Opis pojma segment</p> <p>Pojam segmenta unutar konsultantskog dokumenta odnosi se na grupe usluga, grupisane unutar pojedinog tržišta, na temelju tehnološke ili druge srodnosti usluga. Potrebno je izvršiti segmentaciju pojedinog regulisanog tržišta na grupe usluga, kako bi se što tačnije mogla sprovesti alokacija troškova po pojedinim tržištima i segmentima, te time što tačnije modelisati jedinični trošak pružanja usluga.</p> <p>Agencija smatra da detaljna definicija segmenata kroz konzultativni dokument , odnosno odlukom i metodologijom za sprovođenje računovodstvenog razdvajanja i troškovnog računovodstva, ne može u potpunosti obuhvatiti poslovne modele svih SMP operatora (npr. arhitekturu mreže, tarifne pakete i drugo) te da bi takav dokument bio neskalabilan i prekompleksan. U narednim koracima implementacije procesa računovodstvenog razdvajanja i troškovnog računovodstva, SMP operatori će samostalno, uz konsultacije s Agencijom, davati prijedlog segmentacije i grupisanja usluga na pojedinačna tržišta dok će Agencija odlučivati o odobravanju navedene strukture.</p> <p>Primjer segmentacije tržišta na segmente</p>

Redni broj	Pitanje Operatora	Odgovor Agencije
		<div data-bbox="940 440 1892 638" data-label="Diagram"> </div> <p data-bbox="915 748 1140 776">Opis pojma aktivnost</p> <p data-bbox="915 813 1917 911">Pojam aktivnost odnosi se na jedinstven proces koji stvara određeni trošak, npr. aktivacija korisnika je aktivnost koja se sastoji od operativnih troškova i resursa potrebnih za obavljanje aktivnosti. Aktivnosti je potrebno alocirati na usluge koristeći „Activity based costing (ABC)“ metodu alokacije.</p>
4	<p data-bbox="281 1045 877 1105">Incremental cost – na osnivanje ili ukidanje kojih jedinica se ovo odnosi, primer?</p> <p data-bbox="281 1143 835 1203">Takođe, molimo vas za primere opisane u poglavlju 7.5 Topologija mreže.</p>	<p data-bbox="915 976 1136 1003">Inkrementalni trošak</p> <p data-bbox="915 1040 1917 1240">Inkrementalni trošak odnosi se na troškovno modeliranje prema LRIC metodologiji i računa se kao trošak dodavanja jednog novog korisnika ili jedinice usluge na postojeću infrastrukturu kojom se pruža ta usluga. Kako LRIC model ne posmatra samo sadašnje stanje (današnji trošak), već kretanje troška kroz narednih pet godina koristeći CVR („Cost Volume Relationship“) krive koje prikazuju odnos troškova u zavisnosti od korišćenja usluge, potrebno je definisati inkrementalni trošak za cijeli taj period (pet godina).</p> <p data-bbox="915 1279 1885 1339">Krive za praćenje inkrementalnih troškova potrebno je pratiti na nivou segmenata, razjašnjenih u pitanju tri (3) ovog dokumenta.</p>

Redni broj	Pitanje Operatora	Odgovor Agencije
		<p>Topologija mreže</p> <p>Definicija topologije mreže, temeljena na „Scorched node“ topologiji, kao osnovnu prednost ima to što se kao polazna tačka uzima postojeća, stvarna infrastruktura (mreža), za razliku od „Greenfield“ metodologije koja pretpostavlja nezavisnu, idealnu infrastrukturu temeljenu na postojećem nivou korisnika. Koraci pri izradi topologije „Scorched node“ mreže su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - definicija postojećih čvorova, - analiza opterećenja pojedinog čvora odnosno dijela mreže, - prilagođavanje kapaciteta odabranog čvora ili dijela mreže, uzimajući u obzir postojeće nivoe pružanja usluge. <p>Kao konačni rezultat dobija se mreža iste arhitekture i topologije kao početna mreža, ali uz usklađenje pojedinih čvorova i veza radi optimizacije iskorišćavanja kapaciteta i funkcionalnosti.</p>
5	Nivo materijalnosti je po našem mišljenju prenizak – 0.05%. Trebalo bi da se utvrdi veći procenat (Poglavlje 6.3.6.1.st.3)	Agencija smatra da se, skladno zajedničkom dogovoru sa operatorima tokom konsultantskih procesa, nivo materijalnosti može povisiti na 0,5% imovine ili prihoda. Materijalnost pojedine grupe imovine uključuje sagledanje prema bruto i neto knjigovodstvenoj vrijednosti imovine. Imovina se zasebno razmatra ako bilo koji od dva posmatrana načina prelazi 0,5% ukupne imovine (bruto ili neto knjigovodstvene vrijednosti).
6	Kakav je tretman USO u odnosu na Računovodstveno odvajanje i primenu troškovnog računovodstva?	Agencija definiše da se USO usluge posmatraju na isti način kao i ostala tržišta (usluge) za koje se sprovodi računovodstveno razdvajanje i troškovno računovodstvo. USO usluge razmatraju se kroz poseban model alokacije troškova tj. kao individualan segment unutar tržišta fiksne telefonije.

Redni broj	Pitanje Operatora	Odgovor Agencije
7	<p>Molimo Vas da date primere za sve definicije i formule date u konsultativnom dokumentu, kako bismo imali jasniji uvid u zahteve i tumačenje kategorija imajući u vidu relativnost i nemogućnost preciznog vrednovanja pojedinih kategorija, na primer:</p> <p>a. Pristup zasnovan na anuitetima (poglavlje 6.3.4.2)</p> <p>b. "Rolling forward" metoda (poglavlje 6.3.4.3)</p> <p>c. Uticaj primjene FCM koncepta na formula troškovnog računovodstva (poglavlje 6.3.5.2)</p> <p>d. Primjer za izračunavanje beta koeficijenta</p>	<p>a) Pristup zasnovan na anuitetima može se uporediti s kamatnim računom koji se primjenjuje uz komforni obračun kamata u kreditnom poslovanju. U obračun je potrebno uzeti revalorizovanu vrijednost imovine, predviđeni vijek trajanja imovine uz činjenicu da se ne računa linearna, već ubrzana amortizacija. Na taj način, trošak amortizacije imovine posmatra se kao kamata, a trošak vrijednost imovine kroz vrijeme kao glavnica, iz čega slijedi:</p> $A(g) = BTZ * 1/(1-WACC)^t; \text{ pri čemu je}$ <ul style="list-style-type: none"> • A(g) = godišnja amortizacija; • BTZ = Bruto trošak zamjene (npr. koliko imovina vrijedi kada bi je ponovno gradili); • t = preostali period korišćenja imovine. <p>Revalorizacija bruto troška zamjene imovine ne mora se sprovoditi svake godine već se kao trošak zamjene može koristiti indeks kretanja opšteg nivoa cijena za tu skupinu imovine na nivou države. Takvim pristupom dobija se tzv. nakošeni anuitet („<i>tilted annuity</i>“).</p> <p>b) Primjenom „<i>rolling forward</i>“ metode neto vrijednost imovine obračunava se kao bruto vrijednost imovine umanjena za akumuliranu amortizaciju zasnovanu na tekućim troškovima. Na primjer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruto knjigovodstvena vrijednost imovine = 200.000 EUR; • Neto knjigovodstvena vrijednost imovine = 100.000 EUR; • Preostali vijek trajanja = 5 godina; • Tržišna vrijednost imovine – na početku godine tj. kraju prethodne godine = 200.000 EUR (nije jednaka knjigovodstvenoj vrijednosti). • Ekonomska amortizacija, na početku godine = 40.000 EUR.

Redni broj	Pitanje Operatora	Odgovor Agencije
		<ul style="list-style-type: none"> • Početkom iduće godine se imovina ponovno revalorizuje i procijenjena je na 250.000 EUR; • Na početku iduće godine, ekonomski se predviđi da će imovina trajati još 5 godina (a ne četiri koliko bi bilo prema stanju na početku godine) tako da ekonomska amortizacija sada iznosi 50.000 EUR. • Slijedeći sve navedeno, amortizacija za prethodnu godinu će biti prosjek dvije amortizacije (dakle prosjek 40.000 EUR i 50.000 EUR) <p>c) Osnovni cilj FCM koncepta je očuvanje vrijednosti kapitala u odnosu na trenutnu kupovnu moć tržišta tj. zemlje u odnosu na druge zemlje (tzv. <i>purchasing power parity - PPP</i>). Razlike u PPP indeksu rezultat su, najčešće, promjena kursa valuta (za što Crna Gora nema rizik jer je službena valuta Euro) te inflacija. Na primjer, zbog pada kursa lokalne valute iznos dobiti u lokalnoj valuti nije jednak iznosu kada se taj iznos preračuna u Euro i koristi se na nekom drugom tržištu/zemlji.</p> <p>d) Beta koeficijent je mjera volatilnosti industrije u odnosu na kretanje cjelokupne ekonomije. Kada se posmatra određena ekonomija kroz istorije, vidljiv je uzastopan trend rasta (optimizam) i pada (krize) cjelokupne ekonomije. Kada se posmatra volatilnost telekom industrije na razvijenim tržištima, vidljivo je da je isto manje volatilno (manje rizično) od cjelokupne ekonomije jer se telekom usluge smatraju osnovnim uslugama koje se koriste nezavisno od stanja i kretanja ekonomije. Manja volatilnost tržišta rezultira beta koeficijentom manjim od jedan (1 = nivo cjelokupne ekonomije). Kako Crna Gora nema detaljnu istorijsku osnovicu kretanja lokalne ekonomije i telekomunikacijskog tržišta, beta koeficijent bazira se na prosjeku beta koeficijenata sličnih tržišta u Evropi, dostupnih iz javnih statističkih baza podataka (npr. Standard & Poor's) ili sličnih izvora.</p>